

نقد «تاریخ و فلسفه علم»

نشست هفتگی شهر کتاب در روز سه‌شنبه چهارم تیرماه، ساعت ۱۶:۳۰ به نقد و بررسی کتاب «تاریخ و فلسفه علم» اختصاص دارد که با حضور حسین معصومی همدانی، امیراحسان کرباسی زاده، حسین شیخ رضایی، حنیف قلندری و حسن امینی در مرکز فرهنگی شهر کتاب واقع در خیابان بخارست، نیش کوجه سوم برگزار می‌شود.

فرجام طبقه متوسط

وحید شالچی: وقتی مدارس دولتی کیفیت خود را از دست داد، این مساله به لحاظ فرهنگی هم طبقه متوسط را بران کرد. اتفاقی که افتاده، این است که طبقه متوسط ما فقیر شد و تهدید امنیت سبک زندگی برای طبقه متوسط اتفاق افتاد و مدام باید برای کلاس‌های فرزندان خود اعم از موسیقی، قرآن، ورزش و... هزینه می‌کرد؛ بنابراین طبقه متوسط در ایران، یک نام و سودایی از طبقه متوسط دارد، ولی به لحاظ وضعیت مالی، فقیر است اما به لحاظ فرهنگی، طبقه متوسط است.

صدرائیان و اتهام التقاط به فرید

مهدی نصیری: مخالفت صدرائیان با فرید، گاه وجهه بامزه‌ای نیز پیدا می‌کند و آن اینکه فرید را متهم به التقاط هایدگری می‌کنند. البته فرید از فیلسوف آلمانی هایدگر متأثر بود و خود می‌گفت من تفسیر و خوانشی اسلامی از هایدگر ارائه می‌کنم، اما مساله این است که صدرائیان، فلسفه یونانی را به نام حکمت اسلامی قالب زده و بر حوزه‌های علمیه شیوع غالب کرده‌اند، چگونه التقاط آشکار خود را نادیده و به التقاط فرید خرده و ایراد می‌گیرند.

نقد «دغدغه ایران»

نشست نقد و بررسی کتاب «دغدغه ایران» اثر محمد فاضلی برگزار، سوم تیرماه از ساعت ۱۴ تا ۱۶ در پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات برگزار می‌شود. در این جلسه، علاوه بر مولف اثر، مسعود عالمی نیسی، عباس کاظمی، مجتبی لشکرلوکی و امیر ناظمی حضور دارند و سخنرانی می‌کنند.

گردهمایی اساتید منتخب علوم سیاسی اسلامی

در مسیر دولت‌سازی

فرهیختگان به گزارش روابط عمومی مجمع عالی علوم انسانی اسلامی، گندها و همنشینی اساتید علوم انسانی اسلامی فرصتی است برای تحلیل و بررسی حوزه‌های مختلف این علوم و ارائه آخرین دستاوردهای کارشناسان تاریخ‌نگارهای جدید این عرصه بتواند مسیر تجلی و بروز و ظهور علوم انسانی اسلامی را بیشتر از قبل فراهم کند. علوم انسانی اسلامی با برگزاری چنین نشست‌هایی در مسیر پیشرفت قرار خواهد گرفت، لذا ادامه این روند نیازمند توجه جدی دغدغه‌مندان این حوزه است. در این راستا و در پنجمین نشست اساتید منتخب علوم انسانی اسلامی با رویکرد علوم سیاسی اسلامی ۱۴ مقاله با موضوع دولت اسلامی ارائه شد و مورد نقد و بررسی قرار گرفت.

در ابتدای جلسه حجت‌الاسلام رضا غلامی، رئیس مرکز پژوهش‌های علوم انسانی اسلامی صدارت گفت: «امروز ما در شرایطی قرار داریم که علوم سیاسی اسلامی سخن می‌گویند که درباره مفهوم ساختار و روش‌شناسی آن اختلاف نظر وجود دارد و هنوز این دانش بروز و ظهور کاملی پیدا نکرده است، اما استعداد لازم برای عینیت‌بخشی به این علوم قابل مشاهده است.»

وی گفت: «امروزه اساتید علوم سیاسی اسلامی در بسیاری از زمینه‌ها مانند طراحی مدل‌های مشارکت سیاسی، تشکل سیاسی، نظارت عمومی، قواعد جدید برای ارتقا و تقویت مردم‌سالاری دینی و رفع برخی آسیب‌های آن - حضور علمی و مبتکرانه‌ای ندارند.»

اساتید منتخب علوم انسانی اسلامی در این نشست گفت: «امام خمینی (ره) در سال ۵۶ دولت تشکیل ندادند، اما رهبر بودند و پیروی از ایشان واجب بود. نظریه جمهوری اسلامی نظریه دولتی بود که امام (ره) مطرح کردند. دولت به معنای «سامانه اداره جامعه» است و رهبر وظایف خود را انجام می‌دهد و در حد توان می‌تواند ایجاد دولت کند؛ اگر قبحه بسط پیدا نکند، نمی‌تواند دولت‌سازی و رهبری کند.»

وی اظهار داشت: «ممکن است حتی رهبر تا پایان عمرش موفق به تشکیل دولت نشود اما اطاعت از او اجتناب‌ناپذیر و ضروری است؛ همان گونه که بسیاری از ائمه معصومین (ع) موفق به تشکیل دولت نشدند اما امام و رهبر توانستند.»

دبیر علمی پنجمین نشست اساتید منتخب علوم انسانی اسلامی در جمع‌بندی و نتیجه‌گیری نشست عنوان کرد: «بحث بررسی تجارب دولت‌سازی در طول تاریخ- اعم از دولت‌های اسلامی نبوی، علوی، شیعی و غیر شیعی و به‌ویژه صفوی- نکته مهمی است که باید در این گونه نشست‌ها بیشتر به آن توجه شود.» وی افزود: «بحث دولت‌سازی اسلامی از موضوعاتی است که در دستور کار ما قرار خواهد گرفت و سعی می‌مایم این نشست‌هایی با محوریت دولت‌سازی اسلامی برگزار کنیم.»

لک‌زایی ادامه داد: «توجه به تمام‌اصول مطالعات سیاسی تاکید

مانند پلیس و نیروی انتظامی. اما ذکر این نکته ضروری است که اختیارات رهبری در ایران در مقایسه با روسای سایر کشورها در دیگر نظام‌ها بسیار کم است.»

علیرضا صدرا، عضو هیات علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران در این نشست با اشاره به اینکه فرآیند گوسازی راهبردی نظام سیاسی، به‌ویژه دولت‌سازی کارآمد دارای مهم‌ترین ویژگی علمی و فنی مدنی، اجتماعی و سیاسی است، تصریح کرد: «در مقابل گتتمان و الگوی دولت، سیاست و ناکارآمدی یا کارآمدی و توسعه تک‌ساختی-تزاری می‌مادی است.»

محمد پزشکی، عضو گروه فلسفه سیاسی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی هم در این نشست به تبیین موضوع «حکمت متعالیه» امر واقع اجتماعی پرداخت. وی با اشاره به تفاسیر واقعیت اجتماعی از نگاه فلسفه اسلامی گفت: «با جست‌وجو در آثار فلسفه اسلامی، سه دیدگاه و تفسیر در خصوص واقعیت اجتماعی مطرح می‌شود و می‌توان گفت براساس هر یک از این سه تفسیر چه نظریاتی در دولت‌سازی اسلامی مطرح می‌شود.»

مرتضی یوسفی‌راد، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی هم در پنجمین نشست اساتید منتخب علوم انسانی اسلامی گفت: «فلسفه سیاسی اسلامی بدون اعتدال مدنی به هدف و غایت خود که تحصیل ارزش‌ها، آمل و آرزوهاست، دست نمی‌یابد و دچار ذهن‌گرایی می‌شود.»

وی به ضرورت اعتدال مدنی در فلسفه سیاسی اسلامی اشاره و اظهار کرد: «در فلسفه سیاسی اسلامی دستیابی به هدف و تاسیس نظام سیاسی در قالب دولت مطلوب و تربیت انسان مدنی رشد یافته و با فضیلت، از طریق تعاملات مدنی عادلانه و مبتنی بر رعایت حقوق افراد امکان‌پذیر است.»

خوبی است و در فراخوانی که برای این نشست مطرح شد به محورهای فلسفه و علوم سیاسی و مباحث مصطلح علوم سیاسی تاکید شد. امیدواریم اساتید حوزه علوم انسانی اسلامی کمک کنند تا ما طیف متنوع و متکثری که پوشش دهنده همه اضلاع دانش سیاسی باشد را مورد بررسی قرار دهیم. دنظر داریم در جلسات بعدی موضوع مرکزی داشته باشیم و سعی ما بر این است بحث مردم‌سالاری دینی و انتخابات را بیشتر مورد توجه قرار دهیم.» در ادامه حجت‌الاسلام محسن مهاجرنیا با ارائه مقاله‌ای با عنوان «تأثیر غیبت امام عصر (عج) در تکوین دانش سیاسی شیعه» بیان کرد: «علما در عصر غیبت به دلیل خلاءهایی که وجود داشت به سمت فهم و تفسیر روایات رفتند و همین امر موجب شکل‌گیری دانش منسجم فقه شد.»

وی با اشاره به اینکه علمای شیعه برای تقویت باورها و اعتقادات در عصر غیبت دانش «کلام سیاسی» و «فلسفه سیاسی» را راه‌اندازی کردند افزود: «مکتب کلامی شیعه به دلیل جایگاه گفتمانی از ابتدا، جنبه سیاسی خود را در رقابت با مکاتب دیگر حفظ کرد و موضوع امامت و رهبری سیاسی جامعه اسلامی در آن بر ذهن و رفتار سیاسی متکلمان شیعی حاکم شد.»

سیدمحمد رضا مرندی هم در این نشست، با بیان اینکه نظریه ولایت مطلقه فقیه از سوی امام خمینی (ره) در سال ۱۳۶۶ ه.ق مطرح شد، گفت: «این نظریه از ابتدای مطرح شدن در کشور با ابهامات و اختلاف نظرهای بسیاری در میان علما و سیاستمدان همراه بود که پس از طرح آن برخی از صاحب‌نظران به انتقاد آن پرداختند.» وی ادامه داد: «داشتن اختیارات فراقانونی نه تنها مختص به رهبر در ایران نیست، بلکه بسیاری از افراد در دیگر کشورهای دنیا براساس قانون دارای چنین اختیاراتی هستند

فلسفه سیاسی صرف بازخوانی متون نیست

سومین جلسه از سلسله جلسات «نقد ایده‌های فلسفه سیاسی» با موضوع «جایگاه وحی در فلسفه سیاسی» در تاریخ ۹۸/۳/۲۳ در «پژوهشگاه علوم و اندیشه سیاسی» برگزار شد.

در این نشست دکتر احمد رضا یزدانی مقدم، صاحب ایده «جایگاه وحی در فلسفه سیاسی» و مولف کتابی با همین عنوان، به دفاع از ایده خود پرداخت. یزدانی مقدم در این نشست مطرح کرد فلسفه سیاسی نویسی، صرف بازخوانی متون فلسفه سیاسی گذشتگان نیست. یعنی صرفاً کاری توصیفی - و تا حدودی - تحلیلی به‌شمار نمی‌آید. یزدانی مقدم بر آن است که در این ایده، بحث‌های مهمی درباره آثار فارابی مطرح شده از جمله در برابر نظریه‌های موجود درباره ترتیب آثار فارابی، ایده و مبنای جدیدی مطرح شده و آن «توجه به مضامین و محتوای آثار» و «ترتیب بسط موضوع» در آثار فارابی است. سپس بر پایه همین تقسیم‌ها، برنامه عمل فارابی به‌دست داده شده و این ایده اظهار شده است که فارابی درصدد تدوین منشور و بیانیه‌ای نظری برای تحقق مدینه فاضله است.

دکتر یزدانی مقدم در ادامه به برخی مباحث دیگر ذیل «جایگاه وحی در فلسفه سیاسی» پرداخت و جمله: «مدینه فارابی، مدینه‌ای در زمین»، «توجه فارابی به اهمیت عمل خارجی و عینی و اقتضات عمل»، «ارجاج پذیری بحث‌های متعدد فارابی در مورد وحی به یک نظریه واحد»، و نیز «ارتباط این مباحث با یکدیگر»، «ریشه‌دار بودن نظریه استخدام در آرای فارابی»، «تحلیل نبوت ذیل چارچوب فلسفه سیاسی در اندیشه ابن سینا برخلاف تلقی‌های رایج» و...

در ادامه دکتر محمدکاظم شاکر به نقد و بررسی ایده «جایگاه وحی در فلسفه سیاسی» پرداخت. وی در باب محسنات ایده به «تبع و تفتح» و «زحمت زیاد و قابل تحسین نویسنده در نگارش متن» و «صورت‌بندی ایده» و «نظم واحد در هر یک از بخش‌های مطرح شده» و «پیروی این بخش‌ها از یک مدل‌سازی خاص» اشاره کرد. وی در ادامه به برخی نقدها پرداخت که عبارتند از:

۱. بهتر بود ساختار ایده به‌جای آنکه بر محور افراد بچرخد، براساس یک الگوی موضوعی طراحی می‌شد.
۲. برخی بحث‌ها که باید در مقدمه می‌آمد، در نتیجه آمده‌است، یعنی عدم تفکیک میان مقدمه و نتیجه
۳. عدم توجه به زمینه و زمانه متفکران برای فهم بهتر ایده آنان در خصوص نسبت جایگاه وحی و فلسفه سیاسی
۴. فقدان ادبیات تحقیق
۵. عدم توجه به برخی مباحث روش‌شناختی در نگارش متن و صورت‌بندی ایده
۶. کمتر بودن نتایج اتخاذ شده در برابر حجم زیاد مطالبی که در کتاب آمده
۷. عدم نقد منابع و مبانی مورد استفاده حکمای مسلمان از فارابی تا ملاصدرا
۸. مشخص نبودن ابتدا یا عدم ابتدایی بحث‌های فلسفه سیاسی بر مبنای هستی‌شناسی، جهان‌شناسی و... در ادامه جلسه نیز برخی حضار به طرح پرسش‌هایی از اساتید پرداختند.

سلسله جلسات «نقد ایده‌های علمی در حوزه اندیشه سیاسی» با همکاری «پژوهشگاه علوم و اندیشه سیاسی»، «مرکز همکاری‌های بین‌المللی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی» و «روزنامه «فرهیختگان» برگزار می‌شود.

ابراهیم برزگر، استاد دانشگاه علامه طباطبایی در این گردهمایی چنین بیان کرد: «دشمن در آستانه انتخابات به دلیل جذابیت پروژه مخالفت خوانی و رای‌آوری به گونه‌ای وانمود می‌کند که تیم جمهوری اسلامی باخته و ضروری است تا تغییر بنیادین در این حکومت صورت بگیرد.» وی ادامه داد: «در همین راستا هر یک از جناح‌های سیاسی نیز نقاط ضعف رقیب را برجسته‌نمایی می‌کنند که در نتیجه نقاط ضعف نظام برجسته می‌شود و نقاط قوت فراموش شده و در فرآیند نهایی منطق باخت موضوعیت می‌یابد.» حجت‌الاسلام سیدسجاد ایزدی، دانشیار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در این جلسه گفت: «نظام معرفتی، اجتماع مقوله ولایت انتصابی و نظارت را در تضاد نمی‌داند، بلکه براین باور است که حاکم منصوب از جانب خداوند، باید ضمن پاسخگو بودن به خداوند، در قبال مردم نیز پاسخگو باشد.»

این پژوهشگر دینی با بیان اینکه نوع نظام ولایی هم مبتنی بر مبنای دینی و هم مبتنی بر مردم‌سالاری دینی است، اظهار کرد: «این نظارت در طول تاریخ خاستگاه‌های متفاوتی دارد که مبتنی بر آن خاستگاه‌ها تبیین شده است.»

محسن رضوانی، دانشیار فلسفه سیاسی موسسه امام خمینی (ره) دیگر سخنران نشست در این جلسه گفت: «مهم نیست نظام ریاستی یا پارلمانی باشد، بلکه ضروری است نظام انتخاباتی را از «نظام اکثریتی» به «نظام مشارکتی» تبدیل کنیم تا همگان بتوانند مشارکت داشته باشند و این گونه نباشد که جریان و افرادی از این انتخابات حذف شوند و نفرت و مشکلاتی را برای نظام ایجاد کنند.»

دانشیار فلسفه سیاسی موسسه امام خمینی (ره) افزود: «آنچه حائز اهمیت است استفاده از ظرفیت نیروهای با تجربه فعال در دولت از جمله شخص رئیس‌جمهور، وزرا، مدیران و سایر افراد است تا مانع بروز حوادث فاجعه‌باری همچون سال ۸۸ شود.»

حجت‌الاسلام محمود شفیع‌ی دانشیار دانشگاه مفید هم در این گردهمایی به تبیین موضوع «قرآن و حقوق شرعی مردم در تاسیس نظام سیاسی» و «ارائه مقاله‌ای با همین موضوع پرداخت. وی بیان کرد: «با تکیه بر آیات و روایات و نیز سیره معتبر نبوی و علوی، می‌توان فهمید که مردم در تاسیس دولت و نظام سیاسی در دو دوره حضور و غیبت به‌طور یکسان و با یک معیار از حقوق شرعی برخوردارند و بدون رضایت آنان حکومت مشروع دینی برپا نشدن نیست.» محمد مهدی مهدی‌نژاد، معاون علمی آستان قدس رضوی هم در این نشست با اشاره به تکیه بر نیروهای جوان سایر مطالبات رهبر معظم انقلاب در راستای کسب مرجعیت علمی بر پایه تمدن نوین اسلامی با استفاده از ظرفیت‌های بیرونی و داخلی این آستان با تکیه بر نیروهای جوان و نخبه از ماموریت‌هایی است که با جدیت دنبال می‌شود.»

حجت‌الاسلام غلامرضا بهرپوری لک، استاد علوم سیاسی دانشگاه باقرالعلوم قم در بخش دیگری از این نشست گفت: «خصلت ساختاری هادی محور نهفته در ماهیت استرژادی حیات اجتماعی، نظریه دولت اسلامی را از نظریه دولت غربی متمایز می‌سازد. دولت مدرن غربی بر قرارداد اجتماعی توسط انسان‌های مساوی به‌عنوان تاسیس‌کنندگان جامعه مدنی استوار شده است. اما در اندیشه اسلامی نه انسان محوری، بلکه خدامحوری و هدایت‌محوری انسان‌ها به‌سوی خالق هستی قرار دارد که با محوریت هادیان و انسان‌های برگزیده الهی به‌عنوان موهبتی از جانب خداوند برای هدایت برانگیخته شده و نقش سیاسی برجسته‌ای یافته‌اند.»

رضا عیسی‌نیا، عضو هیات علمی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی هم در این نشست بیان کرد: «در نظام «دولت-شهر» نفع شهروندان و حمایت از آنها معنا پیدا می‌کند، چون قانون برتر از همه چیز حتی برتر از قانونگذار است. این در حالی است که در دولت-شهروند اخلاقی، سیاست تابع امر اخلاق است و براین باور است که واقعیت سیاست را چنانکه باید باشد توصیف می‌کند. در این نظام جامعه سیاسی، جامعه‌ای ایده‌آل خواهد بود.»

پنجمین نشست اساتید منتخب علوم انسانی اسلامی با رویکرد علوم سیاسی اسلامی روز پنجشنبه ۳۰ خردادماه از ساعت ۸ صبح تا ۲۰ به‌صورت پیوسته در شهر مشهد برگزار شد. در این جلسه ۲۵ نفر از اساتید برجسته رشته علوم سیاسی اسلامی که در این حوزه دارای اثر هستند، حضور داشتند.